

УДК:
323.1(497.11=161.2)

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXI) VIII, vol=22
Бр. 4 / 2009.
стр. 225-234.

Зоран Милошевић
Институт за политичке студије, Београд

РУСИНИ У СРБИЈИ

Прилог проучавању русинске политике у Србији

Сажетак

Русини и Срби су у време постојања Аустро-Угарске монархије припадали истој Цркви – Српској православној. Године 1948. Русини се враћају у састав Руске православне цркве. Међутим, иако су, због политичких околности, веза Заркарпатских Русина и Срба прекинуте, остала је невелика заједница поунијађених Русина у Србији (Аутономној покрајини Војводини). Ова национална заједница у Србији, данас деловањем различитих фактора, настоји се утопити у нови украјински идентитет и нацију.

Поред тога се Русинска заједница у Србији покушава злоупотребити од Ватикана (културно средиште Русина – Руски Крстур проглашено је за седиште Грко-католичке цркве за Србију и Црну Гору) за ширење уније у српским земљама, али и од заговорника придруживања Србије Европској унији и НАТО-у. Наиме, већина Русина на изборима у Србији гласа за проевропске политичке партије, што се жели искористити у покрајини Војводини да се Новим статутом већина, тј. Срби блокирају тако што ће се дефинисати да ниједна одлука у Скупштини не може да се изгласа, ако нису сагласне мањине.

Кључне речи: Русини, Србија, Украјина, Русија, политика, религија, Црква

* Виши научни сарадник у ИПС, Београд

** Рад је настао у оквиру научног пројекта “Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији (149057 Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошког развоја Републике Србије.

Русини нису непозната и страна етничка група за Србе. Насупрот, Срби и Русини су вишеструко повезани, а у једном дужем временском периоду, док је постојала Аустро-Угарска монархија, припадали су истој Цркви – Српској православној. То је био разлог да су неки од најпознатијих српских богослова и архијереја одлазили у Закарпатје да враћају Русине из уније у православље. Навешћемо пример архиепископа Јована Максимовића и архимандрута Јустина Поповића.¹⁾ Тако је било све до 1948. године када се Русини враћају у своју матичну Цркву – Руску православу. Ово је означило прекид веза, како богословских и црквених, тако и културних и политичких. Околности су биле такве да се није могло борити за националне интересе ни Русина, а ни Срба. Ипак, једна релативно мала група Русина остала је да живи у Србији. Према попису из 2002. године у српској Аутономној покрајини Војводини живело је око 15.000 Русина. Према претходном попису из 1981. године било их је око 23.000.²⁾ Међутим, прилике које су владале у Србији од 1990 – 2000. године отерале су из Србије многе становнике, па и део Русина. Најчешће су се исељавали, из економских разлога, у Канаду. Русини који живе у Србији су претежно унијати, тј. припадају тзв. Грчко-католичкој цркви. Културни центар Русина у Србији је Руски Крстур, где, између осталог, постоји и ради једина гимназија на русинском језику. Они су дошли у српску Војводину у 18. веку, углавном, са територије Хорњице (Закарпатје), а има их и из Кошица, Ужгорода и Мишколца.

ЗНАЧАЈ РУСКОГ КРСТУРА ЗА РУСИНЕ У СРБИЈИ

Сами Русини у Србији, иако су ту већ више векова, нису до краја дефинисали свој идентитет. Једни истичу да су они Малоруси, Рутени, тј. Руси,³⁾ а на српском попису се изјашњавају у оквиру категорије Русини – Украјинци. То је још једна одредница око које код самих Русина у Србији нема сагласности, пошто постоје и они

1) Види: Зоран Милошевић, Русское закарпатје и св. архимандрит Алексий Кабалюк, Вестник Череповецкого государственного университета, No 2, 2007, стр. 69 – 73.; Зоран Милошевић, «Славянский вопрос» и православие. ГОУ ВПО «ЧГУ», Череповец, 2007.; Зоран Милошевић, Нови пут Русије, Русија у поствизантијском геополитичком и религиозном вртлогу, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2005.

2) Становништво, упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, подаци по насељима, Књига 9, Републички завод за статистику, Београд, 2004.

3) Види: Зоран Милошевић, Из малоруссов в украинцы, К вопросу об изменении культурного и национального сознания малороссов, САТИСЪ, Санкт-Петербург, 2009.

који су у мањини, али који истичу да Русини никада нису били Украјинци. Међутим, доманиција припадности Украјинској нацији последица је припадности Грко-католичкој цркви која је, између осталог, и основана да разбије руски национални корпус и православно верски идентитет.⁴⁾

Како смо већ споменули културни центар Русина у Србији је (село) Руски Крстур у коме живи, према поменутом попису становништва из 2002. године, 5557 становника, претежно Русинске националности. Просечна старост становника Руског Крстура је 41,2 године, а просечан број чланова домаћинства је 2,54.⁵⁾

Русини су развили неколико варијетета свог језика који су били мање-више локалног карактера. На првом русинском конгресу 1918. године одлучено је да основни стандард русинског језика треба да буде дијалект који се користи у Руском Крстуру. У периоду између два рата било је много значајних културних активности које су допринеле развоју русинског језика. Следећи битни кораци за утемељење русинског језика код српских Русина начињени су 1960. и 1970. године када су издате граматике и правописи. Данас се русински језик у Србији користи у предшколском узрасту, основној и средњој школи, у новинарству, на радију и телевизији.

Русини су унијати и у Руском Крстуру имају саграђену цркву (1784) која је недавно добила посебан политички положај, пошто ју је Ватикан одредио за седиште гркокатолика у Србији и Црној Гори, чиме је постала катедрала (саборна црква).

Прва школа у Руском Крстуру је почела са радом 1753. године као тзв. Тривијална школа, где се учило читање, писање, рачунање и основе црквеног певања са веронауком. Школа је на крају 19. века постала државна. Данас у Руском Крстуру раде забавиште и основна школа на српском и русинском језику. Гимназија у селу је једина средња школа са русинским језиком као наставним језиком у Европи, а русински језик је у службеној употреби у осам (8) општина у српској Војводини.⁶⁾

Постоји неколико културних манифестација у Руском Крстуру. Најзначајнији је фестивал културе Русина и Украјинаца «Црвена

4) Види: Ј. Н. Мараш. Бретска унија, у зборнику: Унија, политика Римокатоличке цркве према православним Словенима, приредио: Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2005, стр. 78 – 137.

5) Становништво, пол и старост, подаци по насељима, Књига 2, Републички завод за статистику, Београд, 2003.

6) Према подацима Покрајинског секретаријата за прописе, управу и националне мањине, Нови Сад, 2006.

ружа». Затим «Драмски меморијал Петра Ризнич – Ђађе», као и културна манифестација «Костелникова јесен». У Руском Крстуру се налази и издавачка кућа «Руске слово» (русинска реч) са штампариијом, као и музеј, галерија и архива русинске историје.

На Филозофском факултету у Новом Саду постоји катедра за Русински језик, која је расадник украјинштине међу српским Русинима. Наиме, за Русине у Србији Русија није испољила интерес, али зато јесте Украјина. Она стипендира Русине из Србије и прима их на школовање, а већину доктора наука из састава русинске задједнице у Србији примила је и у Украјинску академију наука.

Русини на политичким изборима у општини Кула, којој припада Руски Крстур, гласали су за проевропске политичке партије (56% за Демократску партију; 17% за екстремну антисрпску и антиправославну Либерално демократску партију; у 9% случајева гласали су за Српску радикалну странку; у 7% случајева за крајње сумњиву прозападну партију Г17+ итд).⁷⁾

(НЕ)ЗАДОВОЉСТВО РУСИНА СВОЈИМ ПОЛОЖАЈЕМ У СРБИЈИ

Поред наведених друштвених чињеница русинска елита у Србији није задовољна својим положајем. Др Јулијан Тамаш, редовни професор Филозофског факултета у Новом Саду за предмете Русинска књижевност и Украјинска књижевност са општом књижевношћу и академик Националне академије наука Украјине у Кијеву, 2005. године изнео је «разлоге» за незадовољство не само русинске националне мањине у српској Војводини, већ и осталих мањина.

То су следећи разлози:

Прво, демографија. Мањине су незадовољне јер је изразито промењен етнички састав становништва Војводине од 1945. до данас. «Изгоном» (појам који је употребио уважени академик Јулијан Тамаш) подунавских Шваба и ратом 1992 -2000, све мањине су се изразито «истопиле». Са 30 посто смањиле су се на 15 посто становништва (ово је хипотетички када се избеглицима из Хрватске и Босне и Херцеговине да држављанство). Тамаш у овоме види државну политику Србије, а не националну трагедију Срба.

Друго, економски положај мањина је слаб, односно приватизацијом у Србији уништен је средњи слој, а међу новим богаташима нема припадника мањина.

7) <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/ukrajina-rusini-i-povratak-rusije.html>

Треће, у науци, посебно друштвеним наукама систематски се снижава ранг вредновања истраживања мањинске проблематике.

Четврто, у политици, осим понеког Бошњака и Мађара који испуњавају налоге власти а не мисле критички сопственом главом, нема припадника мањина. Десет хиљада потписа за посланика треба Русину са залеђем од 15.000 сународника, Мађару са 300.000 и Србину са 7.000.000.

Ово је довољно да уважени академик Тамаш Србију прогласи «источном деспотијом» и «ригидном националном државом».

Поред овога, Тамаш замера држави Србији и Црној Гори да раздваја Русине од Украјинаца (што је по њему историјски неоправдано). Ово говори на основу непотписаних а припреманих билатералних уговора између две земље. У тачки седам Украјина је инсистирала на формулацију да «Украјина има Русине и Украјинце као два вида своје историјске дијаспоре». У последњем упутству Дирекције за Русију и Исток, приликом инаугурације амбасадора Демченка, Министарство спољних послова Србије и Црне Горе говори само о украјинској дијаспори као о 5.000 Украјинаца који живе у Војводини. О 15.000 Русина, иако их се Украјина не одриче, ни трага.⁸⁾

Ставови Тамаша свакако заслужују одговор.

Прво, мењање демографског састава Српске Војводине као разлог за незадовољство мањина. Познато је да су подунавске Швабе напустиле Србију због међународних уговора који су обавезивале мањине да буду лојалне државама у којима живе. Подунавске Швабе су током Другог светског рата у 99 посто случајева стале на страну Хитлера и нацистичке Немачке. Њих није Србија «изгонила», није их етнички очистила као што су то урадили Хрвати са Србима, већ су се сами иселили непоштовањем државе у којој су живели. Наравно, то није важило само за Србију и из других држава Швабе су исељене због подршке Хитлеру. Тамаш, такође, замера српској држави што насељава избеглице из Хрватске и Босне и Херцеговине у Војводину. Значи ли то да Војводина не треба да буде српска, већ искључиво у надлежности мањина? Шта ће избеглице у крајеве где не могу да се сместе? Војводина је имала најбоље услове за прихват избеглица. Уосталом, живот у Славонији из које је дошао највећи број избеглица је прилично сличан са оним у Војводини (равница, исти народ, језик, обичаји...)

8) Julijan Tamaš, Razlozi nezadovoljstva nacionalnih manjina u Srbiji, <http://www.argus.org.rs/index.php/masok-irjak/9-masok-irjak/93-razlozi-nezadovoljstv...>

Уосталом, и Срби су незадовољни положајем својих мањина у околним државама (у Мађарској српска мањина се истопила, односно у 95 посто случајева Срби су насилно асимиловани у Мађаре; у Албанији Срби немају права ни на језик, ни на образовање на српском језику, итд.). Како би било подсетити Ј. Тамаша на Славеносербију и Нову Србију у Украјини и асимилацију тамошњих Срба, тј. оптужити Украјину за њихов нестанак? Очигледно Тамаш није објективан и добронамеран човек, из њега говори мржња према Србији и Србима.

Што се тиче економског положаја мањина, треба подсетити да ни економски положај већине није никакав. Колико се Срба иселило трбухом за крухом? Статистичари баратају стотинама хиљада исељених младих Срба, уз то високообразованих. Хоћемо ли за то оптужити мањине? Једноставно, желети бољи економски положај националних мањина од већине становника Србије је прилично расистички. Тамаш неће да разуме да Русини имају у Европи само једну гимназију коју финансира Србија. Није ваљда да све русинске установе (предшколске установе, основну школу, средњу школу, катедру за Русински на Филозофском факултету, Дом културе у Руском Крстуру итд. као и културне манифестације) могу да се финансирају средствима која се прикупе од Русина? Ако то све држава Србија финансира, а очигледно финансира, онда плач над економским положајем националних мањина представља тешку дволичност и неискреност. То што међу српским тајкунима нема припадника националних мањина говори више о њиховој затворености у оквиру своје нације, него о Србима и Србији. Познато је да су мањине у Србији затворене, да се не жене и не удају за припаднике других нација, да слабије комуницирају. Осим тога, јавна је тајна да мањине умеју да буду врло сурове према већинском становништву. Навешћемо пример основношколских такмичења у српској Војводини. Због националне структуре све Комисије за такмичења у знањима и вештинама ученика основних школа имају представнике мањина. Због тога они имају већину при гласању и ретко кад неко српско дете победи на такмичењу, на пример из рецитовања. Други пример је актуелни Статут Војводине у коме се предвиђа да Срби буду потчињени мањинама. Наиме, ниједна одлука покрајинске Скупштине, ако се са њом не сложи и једна једина мањина не важи.⁹⁾ Шта је то? Демократија?

9) Види: Коста Чавошки, Државност Војводине и могућност сецесије, Печат, бр. 32, Београд, 2008, стр. 8. Упор.: Зоран Милошевић, Нацрт статута Војводине – основ за денационализацију Срба у покрајини, у зборнику: Србија, политички и институционални иза-

Треће питање је положај вредновања мањинске проблематике у науци. Ова иста жалба важи и за вредновање српске проблематике. Наиме, Министарство науке Србије усвојило је тзв. сци листе – листе научних часописа, а објављивање у њима носи одређен број бодова. Ни један часопис из Србије, на пример, није био до ове, 2009. године, на тој листи. Значи, ни један професор универзитета из Србије нема услов да предаје на докторским студијама, па припадао он националној мањини или већини. Такође, српски језик је маргинализован, а енглески уздигнут. То се у науци поодавно назива глобализацијским процесима. Неки часописи из Србије због тих стандарда које намеће Запад већ су прешли да штампају исте само на енглеском језику. Другим речима, часопис се штампа у Београду, а на енглеском!?! Није ли то културно самоубиство? Такође и проблем рецензије научних радова је актуелан. Српски истраживачи из друштвених наука у тим тзв. међународним научним часописима не могу да објаве рад о Косову и Метохији или агресији НАТО-пакта на Србију, ако пишу са позиција српског националног интереса. Тамаш пише: «За то постоје готово невероватни примери где се, прво, обезвређују мањинске публикације зато што их Кинези и Французи не цитирају, а потом, и када се установи зла воља оних који 'мере', ни после тако сниженог рејтинга научника из редова мањина нема – не исправке, него ни извињења».¹⁰⁾ Али исто је тако и са српским часописима и научницима. Научне часописе, које по новим правила које је Србији наметнуо Запад (за које, узгред буди речено, гласају на изборима националне мањине у Србији), не цитирају не само «Кинези и Французи», већ и други, нико више не вреднује у Србији, као и објављен рад у њему. Да ли сад Срби то треба да поставе у контексту права националних мањина у Европи?

Ту је и тешка оптужба упућена не само на рачун извршне власти у Србији, већ и народа, да је Србија постала «источна деспотија» и «ригидна држава». Ова дрска и крајње безобразна констатација не почива на чињеницама. Као прво, све релевантне међународне организације (волели ми њих или не) изборе у Србији су прогласиле демократским, иако припадници српског народа имају највише основа да се жале због ове квалификације. Наиме, познато је да је Европска унија свим средствима подржавала европске политичке партије, док је оне националног предзнака

зови, Приредили: Момчило Суботић и Живојин Ђурић, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 191 – 202.

10) Julijan Tamaš, Razlozi nezadovoljstva nacionalnih manjina u Srbiji, <http://www.argus.org.rs/index.php/masok-irjak/9-masok-irjak/93-razlozi-nezadovoljstv...>

представљала као «бег у прошлост», као «ригидне националисте» итд. Са аспекта српског националног интереса ти избори нису били ни поштени ни демократски. На истим тим изборима мањине су гласале за проевропске политичке партије које, потом, гуше не само мањинска права већ и права српског народа (уведе латиницу уместо ћирилице, снимају филмове у којима су Срби зли и примитивни, а Хрвати и муслимани добри и напредни, једнострано примењују Споразуме са Европом, што кошта становнике Србије 300 милиона евра годишње, праве сци листе научних часописа крајње неповољне по српску науку и научнике и престају да финансирају научне институције (у српском буџету је трошак за науку под ставком «остало» заједно са услугама, на пример, за прање прозора на државним зградама).

Питање учешћа политичара из редова мањина у политичкој власти јесте важно питање и оно је решено на нивоу Аутономне покрајине Војводине, где мањине углавном и живе. Припадници мањима имају своје представнике у органима власти Покрајине, али неким то очигледно није доста – желе да владају и Србијом. Уосталом, није тачно да мањина нема у српском парламенту. Тамо су представници Рома, Албанаца, а и других националних заједница које су ту дошле као чланови неке од парламентарних странака. Да ли у свету постоје правила да се свакој мањини, без обзира колика је, обезбеди представничко место у парламенту? Ако постоје зашто припадници српске мањине, на пример у Албанији, немају иста та права?

На крају, да се осврнемо на став да држава Србија није пристала да Русини буду украјинска дијаспора. Ова оптужба показује заправо да је српско Министарство иностраних послова знало елементарне чињенице о Русинима и њиховој националној свести и да није пристало на подвале Министарства иностраних послова Украјине («Украјина има Русине и Украјинце као два вида своје историјске дијаспоре»).

Све ово, рецимо, на крају, више говори о унијатској идеологији академика Тамаша, него о друштвеним чињеницама, које су, узгред речено, на страни Русије и Србије.

ЗАКЉУЧАК

Анализа положаја Русина у Србији показује да ова национална мањина има све културне институције и установе које једна мала национална заједница може да замисли. Ипак, део њене елите која

је ослоњена на украјинску политичку идеју и унијатство као верско опредељење стално подгрева осећаје угрожености од стране Србије и Срба, не презајући, при том, да снажно увреди све православне Србе (присталице «источне деспотије», стварају «ригидну државу» и сл.). Истовремено, у већини примера гласају за антисрпске и проевропске политичке партије, а и пристају да буду експоненти западних центара моћи (Ватикана и Брисела).

Због тога би једна другачија политика, како Србије тако и Русије, могла да буде благотворна и то вишеструко: прво, да Русине, врати у окриље Русинске етничке заједнице (што укључује и повратак православној вери и русофилству као културној вредности); друго, да Србију ослободи притиска мањина, које као експоненти Запада прихватају да буду онај реметилачки и деструктивни фактор у изградњи српске државе.

ЛИТЕРАТУРА

- Мараш, Ј. Н.: Бретска унија, у зборнику: *Унија*, политика Римокатоличке цркве према православним Словенима, приредио: Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2005.
- Милошевић, Зоран *Нови пут Русије*, Русија у поствизантијском геополитичком и религиозном вртлогу, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2005.
- Милошевич, Зоран: Русское закарпатье и св. архимадрит Алексей Кабалюк, *Вестник Череповецкого государственного университета*, № 2, 2007.
- Милошевич, Зоран: «Славянский вопрос» и православие. ГОУ ВПО «ЧГУ», Череповец, 2007.
- Милошевић, Зоран: Нацрт статута Војводине – основ за денацификацију Срба у покрајини, у зборнику: *Србија*, политички и институционални изазови, Приредили: Момчило Суботић и Живојин Ђурић, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Милошевич, Зоран: *Из малоруссов в украинцы*, К вопросу об изменении культурного и национального сознания малоруссов, САТИСЪ, Санкт-Петербург, 2009.
- Покрајински секретаријат за прописе, управу и националне мањине, Нови Сад, 2006.
- *Становништво, пол и старост, подаци по насељима*, Књига 2, Републички завод за статистику, Београд, 2003.
- *Становништво, упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, подаци по насељима*, Књига 9, Републички завод за статистику, Београд, 2004.

- Tamaš, Julijan: Razlozi nezadovoljstva nacionalnih manjina u Srbiji, <http://www.argus.org.rs/index.php/masok-irjak/9-masok-irjak/93-razlozi-nezadovoljstv...>
- <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/ukrajina-rusini-i-povratak-rusije.html>
- Чавошки, Коста: Државност Војводине и могућност сецесије, *Печат*, бр. 32, Београд, 2008.

Zoran Milosevic

THE RUTHENIANS IN SERBIA

- A contribution to the research of the Ruthenian politics in Serbia –

Summary

In the period of Austro-Hungarian monarchy the Ruthenians and Serbs belonged to the same Church – the Serbian Orthodox Church. In 1948 the Ruthenians returned to the Russian Orthodox Church. Although due to political circumstances the ties between Zarkarpatian Ruthenians and Serbs had been cut off, there has remained a small community of turn-“Unijat” Ruthenians in Serbia (Autonomous Province of Vojvodina). Nowadays due to the activity of various factors, this national community in Serbia has been attempting to merge into a new Ukrainian identity and nation.

Besides this, there has been the attempts by Vatican and even the supporters of Serbia joining the European Union and Nato to misuse the Ruthenian community in Serbia (Ruski Krstur, the cultural centre of the Ruthenians has been declared as the centre of the Greek Catholic Church for Serbia and Montenegro) for purpose of spreading of the Union in Serbian countries. As majority of the Ruthenians have been voting for pro-European political parties in Serbia, there have been attempts in the Province of Vojvodina to block the majority, that is the Serbs by the means of the New Statute through the definition that not a law can be passed in the Assembly without the approval of the minorities.

Key Words: Ruthenians, Serbs, Ukraine, Russia, politics, religion, Church

Key Words

Овај рад је примљен ..... 2009. а прихваћен за штампу на састанку Редакције .....
..... 2009. године.